

JERUSALEM - GLIMT fra det 19. århundrede

Vandproblemer i Jerusalem

Jerusalem var i vækst i det 19. århundrede. Fra en lille by med mindre end 10000 indbyggere ved århundredets begyndelse voksede den til en by på 55000 indbyggere i året 1900 - heraf boede 16000 uden for muren. Hvor fik man vand fra, drikkevand, vand til vask og bad osv. Magter en by ikke at løse vandproblemet, kan den ikke ekspandere.

Interessant er det, at fx den tunnel, som Ezekias byggede i det 8. årh. f.Kr., og som ledte vand fra Gihon-kilden til Siloam, stadig var i brug. Det er den i øvrigt også i dag, men naturligvis havde den i det 19. årh. ikke samme betydning for vandforsyningen til Jerusalem som i bibelsk tid.

Kilder i Kedrondalen

Igennem hele Israels historie, har Gihon-kilden været den vigtigste. Men i det 19. årh. fortæller besøgende, at vandet var dårligt og ikke blev brugt til drikkevand bortset fra i tider, hvor vandet andre steder var sluppet op. Vandet blev brugt til at vande marker, og man gav fårene vand herfra.

Vandet i Siloam smagte bedre og blev brugt til drikkevand, ikke mindst for befolkningen i landsbyen Silwan. Beboerne her bragte undertiden vand til de bedrestillede i Jerusalem. Det blev bragt i sække af gedeskin og solgt. Siloam fik dels vand fra Gihon-kilden, dels fra undergrunden, hvilket kan forklare vandets bedre smag.

Ezekias' tunnel blev i sidste halvdel af forrige århundrede gjort til genstand for arkæologiske undersøgelser. I 1880 fandt nogle børn, som vandrede igennem Ezekias' tunnel, den såkaldte »Siloam inskription«, en inskription med seks hebraiske linjer, dengang den ældste hebraiske inskription, der var fundet. Den findes nu på museet i Istanbul.

En tredje kilde var Ein Rogel i Kedrondalen. I de vintre, hvor nedbøren var stor, kunne kilden strømme over.

Damme

Af åbne damme, der var bygget i tidligere tider, var nogle stadig

Øverst: Ezekias dam, 1839. Litografi af David Roberts. Kun få turister finder frem til den i dag. Der er intet vand, men en del affald, hvilket Israelsmissionens præst i Jerusalem kunne vise en flok danskere i november måned 1989 (nederst).

i funktion i det 19 årh. Men på grund af dårlig vedligeholdelse havde de nu ikke længere samme betydning. Birkat Israhel hvis sydside lå op ad Tempelpladsen, var uden vand og fyldt med affald.

I Ezekias' dam, som lå i det kristne kvarter ikke langt fra Gravkirken, var der vand, men det var mudret. I regnsæsonen fik dammen vand gennem en

akvadukt fra Mamilla-dammen, der lå uden for byen. Huse var bygget klods op af Ezekias' dam, og nogle havde balkoner over vandet. Vandet fra denne dam blev hovedsageligt brugt til de nærliggende badeanstalter.

Uden for muren var der to damme. Den allerede nævnte Mamilla-dam som kun var fyldt med vand om vinteren. Da om-

Af Kai Kjær-Hansen

Hovedkilde:
Yehoshua Ben-Arieh, **Jerusalem in the 19th century, The Old City**, Jerusalem-New York 1984.

4. afsnit

1. Provinsbyen
2. Set fra byportene
3. Dagligt liv
4. Vandproblemer
5. Jødiske grupperinger
6. Synagoger og yeshivot
7. Grædemuren
8. Protestantisk mission
9. Jødiske reaktioner på mission
10. På vej ud af Jerusalem

givelserne var fyldt med affald, var det vand, som nåede dammen, urent.

Sultan-dammen i Hinnons Dal havde ikke større betydning. Den forholdsvis ringe vandmængde, der kom herfra, blev brugt til at vande haver på Sionsbjerget, der lå lige ovenfor.

Generelt kan det siges, at dammene ikke havde den samme betydning i det 19. årh., som de havde haft tidligere.

Cisterner

Den vigtigste vandforsyning kom fra cisterner, private såvel som offentlige. Cisternerne var hugget ud i klippegrunden, og de private cisterner var almindeligvis mellem fire og seks meter dybe. I slutningen af 1850'erne anslås det, at der var næsten 1000 cisterner i Jerusalem. Antallet af cisterner voksede, idet myndighederne kun gav tilladelse til nybyggeri på betingelse af, at der blev udhugget en cisterne. Med en almindelig nedbørsmængde og sparsom forbrug af vandet, var der som regel kun problemer ved sommerens afslutning, hvor cisternerne kunne løbe tør for vand. I sådanne tider blev der fx bragt vand fra kilderne i Kedrondalen.

Der var også store offentlige cisterner, bl.a. på tempelpladsen. Hen imod slutningen af det 19. årh. havde alle jerusalemitter tilladelse til at få del heraf i tørre tider. Men i første tredjedel af det 19. årh. kom det mest muslimerne til gode. Jøder og kristne måtte nemlig ikke betrede tempelpladsen. Og de fattige jøder havde ikke råd til at betale en muslim for at bringe dem vand herfra.

Omkring de kristne klostre var der også store cisterner, som i tørre tider kunne forsyne den kristne befolkning.

En besøgende siger om byen i 1850'erne, at den ved belejring kan blive nødt til at overgive sig på grund af sult, men ikke på grund af tørst!

Akvadukter

Af de forskellige akvadukter, der blev bygget i det 19. årh., var den vigtigste den, der førte vand fra Salomo-dammen i bjerglandskabet omkring Hebron og op til Jerusalem. Den forsynede de store cisterner på Tempelpladsen med vand. Ved flere lejligheder blev akvadukten saboteret af landbefolkningen. Den blev dog altid repareret igen af myndighederne ved

hjælp af bidrag fra fremmede. Derfor kom vandet også de ikke-muslimske befolkningsgrupper til gode, når cisternerne løb tør for vand i sommertiden. Henimod slutningen af århundredet beretter en jøde om, hvordan jøder og arabere stod i rad og række ved middagstid, for at få deres ration. Der var én dunk gratis vand pr. dag pr. kvinde. Fra en yeshiva blev der sendt to drenge hen for at hente vand. Om den muslimske tilsynsmand siges det, at han »placerede drengene først i rækken, idet han sagde, at han gjorde det, så drengene ikke skulle gå glip af deres undervisning. Vi lever også i fred og dragelighed med de andre arabiske beboere, både unge og gamle«, skriver den pågældende jøde i sine erindringer.

Opsummerende kan det siges, at de private og offentlige cisterner havde størst betydning for Jerusalems vandforsyning i det 19. århundrede. Akvadukterne, der blev bygget, forsynede i begyndelsen cisternerne på Tempelpladsen med vand, og i slutningen af århundredet kom dette også den ikke-muslimske befolkning til gode. Dammene var af mindre betydning. I tørketider havde vandet fra kilderne i Kedrondalen også betydning. Først under det britiske mandat blev det for alvor moderne tider, hvad angår Jerusalems vandforsyning.

Levende vand

Ved Siloam dam gjorde Jesus en blind seende (Joh. 9). I det 19. århundrede er der vidnesbyrd om, at de forskellige befolkningsgrupper mente, at vandet indeholdt helbredende kræfter. En besøgende fortæller, at arabere badede dér af den grund. En anden fortæller, at vandet var godt mod øjenssygdomme. En tredje siger, at muslimerne bad ved nedgangen til Gihon-kilden. Andre beretter, at jøder kom ned til Gihon-kilden og badede fuldt påklædte, fordi de mente, at vandet havde helbredende virkning.

Helbredende vand eller ej - i denne forbindelse er det vigtigste hvad Jesus sagde på Tempelpladsen ved afslutningen på løvhyttefesten: »Om nogen tørster, han komme til mig og drikke! Den, som tror på mig, fra hans indre skal der, som skriften har sagt, rinde strømme af levende vand« (Joh. 7,37-38).

Det er aldrig for sent at tegne et gavebrev til Israelsmissionen.